

מאתוננו של בלעם, שיתבעו את האדם למה לא השתמש בשכלו לעשות דין וחשבון, לבנות את עולם הזה עם חשבוננו של עולם.

חז"ל אמרו (ב"ב עח:): "תצא אש ממחשבים ותאכל את האינם מחשבים", האש לא רק שהיא מהאינם מחשבים, אלא האש היא מהמחשבים, לאילו הישגים הגיעו ע"י שהשתמשו בשכלם ועשו חשבוננו של עולם, ואילו האינם מחשבים לא זכו להגיע כיון שלא חשבו חשבוננו של עולם. זוהי האש ששורפת לעתיד לבוא, אש הבושה והכאב מעצם העובדה שלא פעל מתוך חשבון. מלבד הכאב שייגרם לו כתוצאה וכהשלכה של התנהגותו בלי חשבון, יהיה לו כאב גדול שבעתיים מכך שלא עשה את החשבון, מכך שהוא עצמו במו ידיו הביא עליו את הצרה הזאת. זוהי התוכחה שתהיה לכל אחד ואחד לפי מה שהוא, לפי מדרגתו, איך בנה את עולמו וחי את חייו – האם נהג עם חשבון או בלי חשבון.

אוצר החכמה

תוכחת יוסף לאחיו

"יוסף קמנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמוד בתוכחתו, זה"ד ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבא הקב"ה ויזכיר כל אחד ואחד לפי מה שהוא שנאמר (תהלים נ, כא) אוכיחך ואערכה לעיניך על אחת כמה וכמה" (שם).

וצריך להבין, היכן היתה תוכחתו של יוסף, הרי יוסף אמר להם "אני יוסף", ואדרבה הרי הוא גיחמם: "ועתה אל תעצבו... כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם" (בראשית מה, ה), ונוסף לזה גם כשגילה להם אני יוסף הוציא את כל המצרים מעליו בשביל שלא יתביישו אחיו, א"כ היכן היתה תוכחתו?

התוכחה היא "אני יוסף"! תוכחה אין פירושה שמטיף לשני מוסר על מעשיו, תוכחה מלשון הוכחה (הסבא מקלם זצ"ל), להוכיח את העובדות כמו שהן ללא תוספת הסברים וביאורים. עשרים ושתים שנה אחי יוסף חיו בטעות נוראה, היו בטוחים בצדקתם, כפי שכותב הספורנו (בראשית מב, כא) היתה להם נקיפת מצפון על כך שלא שמענו בהתחננו אלינו, אבל יחד עם זאת לא התחרטו על עצם המכירה, דנוהו כרודף שתולם כלילה מהרהורי לבו ביום, והנה ברגע אחד מתגלית לפנייהם טעותם הגדולה, כי אינו רודף, חלומותיו היו נבואה משמים, ואדרבה למרות שרצו למנוע את קיום החלום, התברר בפועל שדוקא הם

במעשיהם עזרו להוציא את החלום לפועל ע"י שמכרוהו למצרים. זוהי התוכחה הנוראה בהתגלותו "אני יוסף"!

זאת ועוד, הרי הם באו למצרים על מנת לחפש את יוסף, כי רצו להפסיק את צערו של אביהם שבגלל כן פסקה ממנו השכינה, ונכנסו כל אחד מהשבטים בשער אחר, וחיפשו בכל מלונות מצרים (בראשית מב, יב ברש"י), עד שיוסף עצמו חשב אותם למרגלים, ופתאום מתגלה לעיניהם שאחיהם יוסף אותו הם מחפשים הנה הוא עומד לפניהם, אותו אדם שרגע קודם חשבוהו למלך רשע ועריץ הוא יוסף אחיהם.

זוהי התוכחה הנוראה, הבושה שמכסה את האדם כשעומד מול האמת פנים אל פנים, ונוכח לדעת מצד אחד עד כמה חי בטעות, ומאידך נוכח בצדקת השני, שאותו רדף מסיבה שמתגלית עתה כלא נכונה וכלא מוצדקת.

חנ"ח 1234567

תוכחה לעתיד לבוא - אוכיחך ואערכה לעיניך

"לכשיבוא הקב"ה ויוכיח לכל אחד לפי מה שהוא שנאמר אוכיחך ואערכה לעיניך על אחת כמה וכמה", חז"ל הגדירו לנו בציור מוחשי איך תהיה התוכחה לעתיד לבוא, הקב"ה יראה לאדם את תמונת עצמו ואת דמותו הרוחנית כפי שהיא נראית ומשתקפת באמת, ובאיזו טעות חי כאן את חייו, וכיצד השתית את בנין עולמו על ערכים של שקר ודמיון.

מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל כשישב שכעה על אשתו הרבנית ע"ה, דיבר מענין זה, ואמר שיש מנהג שהחברא קדישא אומרים לנפטר את שמו, וכך כותב בקיצור של"ה להגיד בסוף תפלת י"ח פסוק הרומז את שמו של האדם, שלא ישכח את שמו לעתיד לבוא. והסביר הענין, ששמו של אדם מציין את מהותו, כאן בעוה"ז רואים רק את חיצוניות האדם, לא רואים את הדמות הרוחנית - הנשמה, כמה היא זכה ושלימה, או עד כמה היא מחוסרת אבר, כפש"כ הרח"ו בשערי קדושה (פרק א) שכל מצוה מתרי"ג מצוות בונה את האבר הרוחני כנגד אותה המצוה, ולהיפך כל עבירה אותו אבר רוחני נעשה בעל מום. אולם בעולם הזה אדם לא רואה כיצד נראית צורת דמותו הרוחנית, ואדרבה האדם בונה ליצמו את דמותו הרוחנית כפי שבונה את דמותם של האחרים, ומשלה את עצמו שדמותו הרוחנית נבנית ע"י תורה ומצוות ללא שום חסרון ופגם. לסבר את האוזן כשאדם מועמד לתפקיד ציבורי חשוב, הוא מקים צוות פרסומאים ופסיכולוגים הבונים את דמותו של המועמד, והם מציגים

בפני הציבור את כישוריו ואת יכולתו בהנהגה, מחדדים ומבליטים נקודות שיש בו ומנפחים אותן באשליות כזב. כך האדם לוקח כמה נקודות חיוביות שיש לו ומנפח אותן ובונה לעצמו את דמותו על פיהן, ואילו את נקודות החולשה מוחק לגמרי כאילו הן אינן קיימות, וכך הוא חי את עולם הזה שלו, וכך הוא גם מצפה שאחרים יעריכו אותו ויכבדו אותו בהתאם לדמות שהוא בנה לעצמו.

לעתיד לבוא כשיגיע האדם לעולם האמת – "אוכיחך ואערכה לעיניך", הקב"ה יראה לו בדיוק איך נראית דמותו, וכשיראה את דמותו האמיתית יזדעזע מעצמו, איך בנה כאן בעולם הזה את דמותו הרוחנית, עד שממש ישתומם האם זו באמת דמותי? זה לא אני, זה אדם אחר! היכן הייתי כל ימי חיי? זוהי שכחת השם, מרוב צער וחלישות דעת האדם לא יזהה את עצמו ואת מהותו ודמותו הרוחנית האמיתית. ולכן העצה היא לקשר את שמו של האדם עם פסוק של קדושה, לחבר ולהשריש בשמו של אדם ובמהותו דבר של קדושה, ונוסף לכך זוהי גם תזכורת לאדם בעודו בעוה"ז שיתעורר לחשבון נפש, שיידע שבבוא העת הוא עלול שלא לזהות את עצמו ולהכיר את דמותו האמיתית, אשר לא תהיה תואמת עם הדמות שבנה כאן בעוה"ז.

זוהי התוכחה לעתיד לבוא לכל אחד ואחד לפי מה שהוא, הקב"ה לא יצטרך להגיד לאדם תוכחה, די שיראה לאדם דמותו כמות שהיא, הקב"ה יראה לנגד עיני האדם את המציאות שלו – דמותו הרוחנית, איך הוא בנה את עולמו, ואז יווכח לראות איך חי את כל ימי חייו עלי אדמות בטעות גדולה ובנה את עולם הזה שלו באשליות ודמיונות. כך היה אצל אחי יוסף אשר הוכיחם יוסף באומרו "אני יוסף" – הם נבהלו כשהכירו בטעותם, כשבנו את דמותו של יוסף בטעות ובנו את דמות עצמם בטעות. וזוהי גם התוכחה לעת"ל "אוכיחך ואערכה לעיניך" – "כל אחד לפי מה שהוא".

בואו חשבון – בנין דמותו הרוחני בעוה"ז

העצה לכך היא, כפי שחז"ל אמרו, בואו חשבון – בואו ונחשוב חשבוננו של עולם, כדי להגיע לנקודת האמת. כבר הזכרנו את דברי מו"ר זצ"ל כשדיבר על דרכי לימוד המוסר, כי עיקר עבודת האדם לעמוד על נקודת האמת ולדבוק בה, ומה יועיל לאדם אם ירמה את עצמו ויתיה בטעות ובדמיונות שוא, הרי לאמת לא יגיע, ובסופו של דבר תגיע העת שאוכיחך ואערכה לעיניך.

רק ע"י חשבוננו של עולם בונה האדם את דמותו הרוחנית האמיתית, עם כל מה שסובב אותו ועם כל ערכי החיים שעמם הוא חי. ועשיית החשבון כאמור ע"י שיתבונן במעשיו, ינתח אותם לפרטי פרטים, יבדוק ויחקור שורשו של כל דבר, למשל מה שורש מצב הרוח הטוב שלו, האם הוא נובע מתורה ותפלה - ערכים רוחניים, או מערכים של עולם הזה, גם יש פעמים שאדם רוכש בגד חדש וזה עצמו גורם הרגשה טובה, ורואים זאת בחוש כשהאדם לובש את בגדי השבת שלו לצורך ארוץ חגיגי, כבר יש לו הרגשה אחרת, הוא במצב רוח מרומם יותר, מה קרה? האם יש סיבה אמיתית למצב רוח מרומם, האם המלבושים החגיגיים שינו את דמותו הרוחנית! רק ע"י תורה ומצוות ומעשים טובים בונה האדם את דמותו הרוחנית, שהם החלוקא דרבנן - המעשים הרוחניים.

"אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי" (ירמיה ט, כג), אמר מו"ר זצ"ל מהו "בזאת יתהלל המתהלל", היה די לכתוב "בזאת יתהלל השכל וידוע אותי", אלא כל אחד מתהלל, יש שמתהלל בערכים של עוה"ז ויש שמתהלל בערכים רוחניים, וע"כ אמר הכתוב כי המתהלל ראוי הוא שיתהלל אך ורק "בהשכל וידוע אותי", שהם הערכים האמיתיים של האדם, והם סולם העליה שלו בעבודת ה' ובבנין דמותו הרוחנית האמיתית.

ועד יז

בנין עולם הזה - כעולם של אמת

אנחנו מדברים על עולם שאחר המיתה - כעולם של אמת, לעומת עולם הזה - עלמא דשקרא, אולם באמת גם כעולם הזה צריך לבנות עולם של אמת, כפי שהארכנו לעיל במאמר "חשבוננו של עולם", ומלבד שהאדם בונה כאן עולם של אמת, גם עולם האמת שלו לעתיד הוא תלוי בבנין עולמו כאן כעולם של אמת.

"והאר עינינו בתורתך"

אנחנו מבקשים בתפלת אהבה רבה: "והאר עינינו בתורתך, ודבק לבנו במצותיך, ויחד לבבנו לאהבה וליראה שמך, ולא נבוש לעולם ועד", כשאנו אומרים "לעולם ועד" אין הכוונה על עולם הזה, אלא על עולם

הנצח, אך צריך לבאר את ההדגשה בבקשה, מדוע אנו מבקשים והאר עינינו בתורתך וכו' שאם לא נזכה לכל הדברים האמורים בבקשתנו תהיה לנו ח"ו בושה לעולם ועד.

נבין זאת ע"י שנבאר את עצם הבקשה "והאר עינינו בתורתך", הרי כבר קודם לכן ביקשנו בקשות נשגבות, "תן בלבנו להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד, לשמור לעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך", א"כ מהי תוספת הבקשה "והאר עינינו בתורתך וכו'".

כך הוא ביאור הבקשה "והאר עינינו בתורתך" שהתורה תאיר את עינינו, כלומר, העינים מסתכלות על עולם הזה ומעריכות אותו בהתאם למה שהן רואות – ערכים של עולם הזה, והבקשה היא שהעינים יסתכלו על עולם הזה רק ממבט של תורה, וכך ייקבע אילו ערכים הם המתאימים למבט התורה ואילו לא, ולא שנסתכל על עוה"ז ממבט של עוה"ז.

"ודבק לבנו במצותיך", הלב הוא מקום הרצונות והשאיפות של האדם, והבקשה היא שתהיה לנו דביקות בלבנו למצוות ה', דביקות גמורה בלא חציצה, שלא יהיו שאיפות ורצונות אחרים בלב.

"ויחד לבנו לאהבה וליראה את שמך", אנו באים לקבל עלינו עול מלכות שמים – יחוד ה', אחדות במובן של אפס זולתו, אין דבר בעולם חוץ מרצונו יתב', אשר היא תקבע בלבנו את המדרגה של "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך" אהבה עם כל הלב והנפש. אין זוכים לבוא למדרגה גבוהה כזו של הכרה כה ברורה ביחוד ה', על כך באה הבקשה "ויחד לבנו לאהבה וליראה את שמך", אנו מבקשים את עזרת השי"ת, שלא יהיה בלבנו שום מקום לערכים אחרים מלבד אהבת ה' ויראתו.

זוהי גם ההדגשה בבקשה "ויחד לבנו", כפי שחז"ל דורשים "בכל לבבך" בשני יצריך, יש לאדם שני לבבות – שני יצרים, יצר טוב ויצר רע (ברכות נד.), והבקשה היא ששני הלבבות יתאחדו, שיהיה לבנו תפוס אך ורק באהבת ה' ויחוד ה'.

שלא נבוש לעולם ועד

"ולא נבוש לעולם ועד", מדוע אנו מבקשים כל זאת? כדי שלא תהיה לנו בושה בעולם הנצח. כאן בעוה"ז – עלמא דשקרא אנו יכולים להשלות את עצמנו עם כל מיני ערכים של עוה"ז ושאיפות של עוה"ז.

אשר נותנים איזו חשיבות בלב האדם ומוסיפים בישות שלו, אבל כשיבוא לעולם האמת, ששם הכל נמרד באמת מירה של אמת, ויווכח לראות איך כל הערכים שתפסו אצלו מקום כאן בעוה"ז יהיו בטלים ומבוטלים, תהיה לו בושה נוראה! כפי שביארנו שזה גופא האש של הגיהנום, החרטה והזעזוע שימלאו את האדם, כשיראה באיזה דמיון וכזב הוא חי כאן בעוה"ז ועל אילו יסודות של שקר הוא בנה את בנין חייו, ברדיפתו אחר ערכים של הבל ותוהו.

בושה זו אינה בושה חד פעמית שחולפת, בעולם הנצח גם הבושה היא נצחית - לעולם ועד, כאן בעוה"ז גם אם אדם מתבייש, ככל שחולף הזמן פוחתת הבושה, אולם בעולם הנצח מלבד שהוא עולם בלי זמן ובלי גבול, גם הבושה אין לה סוף וגבול, ואף יותר מזה, בעולם הנצח שהוא למעלה מזמן עבר-הוה-ועתיד, עולם של נצחיות במושג שהכל הוא הוה, גם הבושה תהיה בושה נצחית של הוה. לכן אם לא יסתכל האדם על עולם הזה באור נכון - במבט של תורה, עיניו יסתכלו על עוה"ז במבט של עוה"ז, לבו לא יהיה דבק רק בערכים של אמת - תורה ומצוות, אלא יהיו לו רצונות ושאיפות נוספות, כל זה יגרום לו בושה עצומה לעולם הנצח.

"למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה"

בדומה לבקשה זו אנו מבקשים גם בתפלת "ובא לציון": "הוא יפתח לבנו בתורתו, וישם בלבנו אהבתו ויראתו, לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם - מדוע? - למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה", גם בתפלה זו אנו מזכירים שני הצדדים, אם ח"ו לא נזכה לכל זה אזי ניגע לריק ונלד לבהלה, אם בלבו של אדם יש מקום לערכים אחרים, אם מלבד אהבת ה' ועשיית רצונו יש בו אהבה ורצונות לערכי עוה"ז, כי אז כל היגיעה שלו היא לריק, הוא מוליד, מיצר, עמל וטורח, אבל הכל הוא ריק ובהלה! כדי שלא תהיה לנו אכזבה בעוה"ב, צריך לדעת איך להסתכל ולהעריך את עולם הזה, איך צריך להיות המבט האמיתי כאן בעוה"ז.

האדם בעוה"ז בונה עולם של אמת

מלבד הדברים האמורים להכין את עצמנו בעולם הזה כדי שלא נבוא לעולם האמת, ונופתע מהבושה העצומה שתהיה לנו, אנו כאן

בעולם הזה גם בונים לעצמנו את עולם האמת – עולם הנצח, לפי מבט האמת שלנו כאן בעולם הזה, כך נזכה בעולם האמת בערכים אמיתיים.

ונסביר הדברים, מטבע הדברים האדם^{אוצר החכמה} חושב בלבד, מה כ"כ גרוע בכך אם הוא עוסק בדברים אחרים מלבד תורה ומצוות, ומה כבר יכולה להיות הבושה שתצמח מכך, הלא הוא גם דואג לעולם הבא ע"י תורה ומצוות, וגם משתמש ונהנה מעולם הזה לשם עוה"ז. למה"ד: אדם שעובד למחייתו ומרויח משכורת גבוהה ויש באפשרותו גם להפריש סכום נכבד לקרן פנסיה לעתיד, מלבד חיי הרווחה שיש לו בהווה. אדם זה לבד שקט, גם ההווה וגם העתיד מובטחים מבחינה כלכלית. כך האדם נדמה לו שאפשר להנות משני העולמות, גם להנות מהבלי עולם הזה, ובר בבר להבטיח לו עולם הבא ע"י קיום תורה ומצוות.

"ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת"

לאמיתו של דבר זוהי מחשבה של הבל ושטות, ולעתיד לבוא יתמלא בוושה וכלימה גם על עצם המחשבה האוילית הזו, וכך אנחנו אומרים בתפלת "על הצדיקים": "ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת, ושים חלקנו עמהם לעולם, ולא נבוש כי כך במחנו", כפי שאומרים בבקשת אהבה רבה, שהבקשה היא כדי שלא תהיה לנו בושה לעולם ועד, כך גם כאן הבקשה היא שיהיה לנו שכר טוב עם הבוטחים בשמך באמת, ולמה? כדי שלא נבוש! [בנוסח ספרד: "ושים חלקנו עמהם ולעולם לא נבוש", אולם גם בנוסח אשכנזי זו מובנו של הבקשה, מדוע תשים חלקנו עמהם – כדי שלא נבוש ה"לא נבוש" מתיחס לעולם].

אך צריך להבין מהי הבקשה "ותן שכר טוב", וכי יש שכר טוב ויש שכר שאינו טוב? וגם יש להבין איך מתקשרת הבקשה ותן שכר טוב עם הבוטחים בשמך באמת?

חז"ל אמרו (סוטה מח:): "פסקו אנשי אמנה, אמר רבי יצחק אלו בני אדם שהן מאמינים בהקב"ה, דתניא ר"א הגדול אומר כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא מקטני אמנה, והיינו דאמר ר"א מאי דכתיב כי מי בז ליום קטנות, מי גרם לצדיקים שיתבזבוזו שולחנן לעתיד לבוא קטנות שהיה בהן שלא האמינו בהקב"ה", ופרש"י: "שיתבזבוזו שולחנן לעתיד לבוא שאין מקבלים שכר שלם, והכי משמע כי מי בז ליום הבא את הצדיקים".

מבאר המהר"ל, חז"ל בדבריהם הניחו לנו יסוד גדול בהיקף השכר לעתיד לבוא, עד כמה שאדם נותן ממשות לערך המצוות בעולם הזה ע"י שהוא מאמין ובוטח בשולחנו לעתיד לבוא, באותה מידה הוא מקבל את השכר לעתיד לבוא. אדם הנהנה משני העולמות, נהנה מהבלי עוה"ז וגם מקיים מצוות כדי שתהיה לו "קרן פנסיה" לעתיד לבוא, גם מזה וגם מזה אינו מניח ידו, בסופו של דבר גם את השכר לעתיד לבוא יקבל בהתאם לכך. למה"ד: אם יאמרו לאדם שכדאי להשקיע את כל כספו באיזו השקעה שהרווח שלה יהיה עצום, אדם הבוטח בכדאיות ההשקעה יהיה מוכן להשקיע את כל כספו באותה השקעה עבור הרווח הגדול הצפוי בו בעתיד, אבל אדם המפקפק בסכויי ההצלחה, אינו מוכן להוציא את חסכוניותו הבטוחים ולהשקיעם בהשקעה שכדאיותה מוטלת בספק בעיניו, גם הרווח שיוכל לזכות בו לא יהיה גדול אלא יהיה בהתאם לסכום ההשקעה. כך הוא גם בשכר לעתיד לבוא, עד כמה שאדם בוטח בה' ומבין היטב את תכלית עולם הזה ואת הערכים האמיתיים שבו, ובהתאם לזה חי את חייו, כך גם יזכה בשכר לעתיד לבוא. אבל אם יחסר לו בהערכה לערכים הרוחניים, אינו יודע להעריך נכונה מה זה ערך של תורה, הוא סבור שאפשר לזכות גם בעולם הזה וגם בעולם הבא, כי אז גם לעתיד לבוא יהיה שכרו בהתאם להערכתו בעוה"ז. זהו שאמרו חז"ל "מי בז ליום קטנות, מי גרם לצדיקים לבזבז את שולחנם [שולחן הוא הגדרת השכר לעתיד לבוא עיין שפתי חיים אמונה א עמ' ריד] קטנות שהיתה בהם", שלא העריכו נכונה את השכר לעתיד לבוא.

"ושים חלקנו עמהם לעולם"

לפי זה נבין את הבקשה "ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת", כלומר תן שכר לאלו שיודעים להעריך את שולחנם לעתיד לבוא, שהוא ה"שכר טוב" ולכן גם יודעים מה הם הערכים האמיתיים של עולם הזה. "ושים חלקנו עמהם לעולם", אנו רוצים שיהיה חלקנו עם אותם הצדיקים המכירים בהכרה ברורה בשכר טוב של עוה"ב, ולפי"ז גם אנו נשכיל לדעת ולהבין את הערכים האמיתיים של עוה"ז. ומדוע? "לעולם ולא נבוש כי כך בטחנו", נאו "ושים חלקנו עמהם לעולם, ולא נבוש כי כך בטחנו", אם לא נדע להעריך נכונה את השכר לעתיד לבוא אזי תהיה לנו בושה לעתיד לבוא, כדוגמת המשל הנ"ל, זה שהוציא את כל חסכוניותו והשקיע את כל כספו והרויח רווח גדול, ואילו זה שהיה מקטני אמונה ולא היה מוכן להשקיע את כספו, תיגרם לו בושה גדולה,

מדוע לא ניצל ההזדמנות להרויח סכום כה גדול. זהו ¹²³⁴⁵⁶⁷לא נבוש לעולם, אם חסר לנו בידיעה מהם הערכים האמיתיים של עולם הזה ומהו עולם של אמת, תהיה לנו בושה גדולה לעתיד לבוא.

אנחנו בונים לעצמנו כאן בעולם הזה את עולם האמת. עד כמה שזה תופס מקום אצלנו בהערכת ובהכרת הערכים של אמת, ואין אנו משלים את עצמנו בערכים אחרים, כך אנו בונים לעצמנו את עולם ^{אוצר החכמה} האמת כאן בעולם הזה, ובאותה המידה אנו בונים ומכינים את עולם האמת שלנו לעתיד לבוא.

ודאי המטרה היא גבוהה ורחוקה מעמנו, והעבודה היא עבודה קשה, עבודה יום יומית הנמשכת כל ימי חיי האדם עלי אדמות. והקושי בעבודה זו הוא גדול, כפי שכבר ביארנו, כיון שאנו חיים בעולם של חושים המתנגדים להכרת הערכים של אמת, אנו חיים יחד בסביבה ובחברה ¹²³⁴⁵⁶⁷שהיא קובעת עבורנו את דפוסי חיינו, ולכן אנו צריכים לעמוד מנגד ולא להשלוח את עצמנו עם כל הסובב אותנו. עלינו לבנות לעצמנו עולם של אמת המושתת על ערכי אמת, ובאותה מידה נזכה לשכר הנצחי שלא נבוש לעולם ועד.

ועד יח

הוצאת חכמה

טפלנו שקר

כדי להבין את מהות השקר ואת דרכי עבודת היצר הרע ע"י השקר, נתבונן בדברי המפרשים בביאור הוידוי דאשמנו וכו' המסודר לפי אותיות הא-ב, שבו מוזכרים בעיקר שורשי העבירות, ובאות ט' "טפלנו שקר", הוא שורש החטא.

כיסוי האמת שבשקר

העץ יוסף מבאר על פי הפסוק (יחזקאל יג,י) "והנם טחים אותו תפל, כלומר לחבר דבר להיותו אחד", אנו מטייחים את השקר ע"י כיסוי של אמת מדומה, כדוגמת טיח שמטייחים בו את כתלי הבנין, כדי שלא יהיו ניכרים נדבכי הלבנים, ע"י שמטייחים אותן בשכבת טיח מתכסים חלקי הלבנים ואינם נראים לעין, כולם נעשו לאחד.

ומוסיף בביאור הענין: "כי הקליפות הן תמיד בפירוד וזה מחדשו יתב' שלא יתחברו לקטרג כמש"כ יתפרדו כל פועלי און, ובעוה"ר גרמנו שנמפלו

יחד הפועלי שקר". טפלנו שקר, שאנו בונים מפירותים של שקר בנין אחד שלם של שקר! כל עוד שלא היה חיבור ביניהם, השקר ניכר כשלעצמו כשהוא מפורד - אין לו שליטה על האדם, אימתי השקר מקבל שליטה על האדם, כאשר הוא נעשה כולו חיבור ומקשה אחת.

חיבור שקר אל שקר לאמתו ולחזקו

עוד כתב: "מפלנו שקר פירוש שחברנו שקר אל שקר פעמים רבות", כלומר חיזקנו את השקר ע"י שהוספנו שקר על שקר, כדברי הגמ' (סוכה נב.) "יצה"ר בתחילה דומה לחוט של בוכיא - חוט דק, ולבסוף דומה כעבותות העגלה" - עבותות חזקים שיכולים למשוך עגלה. מי יצר חבלים עבים אלו? טפלנו שקר! כל תופעה של שקר כשלעצמה עדיין אפשר להתמודד עמה, אבל כששקר מצטרף אל שקר, כל המכלול של השקרים נעשה אריגה אחת חזקה של חבלי שקר, בנין שלם המבוסס על שקר.

כך גם מפרש הדובר שלום: "מפלנו שקר, השקר אין לו רגלים והרוצים לאמת שקריהם המה טופלים ומחברים אל השקר דברים והבלים לאמת השקר ולחזקו, זהו מפלנו שקר שחברנו ומפלנו אל השקר דברים שונים" - לאמתו ולקיימו. כדי שהשקר יראה יציב וקיים ויעשה רושם, צריך לחבר אליו עוד דברים טפלים והבלים, אחרת אין לו קיום כשלעצמו. נוסף לזאת גם צריך לחבר אל השקר איזה בסיס של נקודת אמת, שהיא נותנת לשקר קיום ואחיזה. כבר הזכרנו שבכל השיטות והאידיאולוגיות יש איזה ניצוץ של אמת, אשר הוא מפתח את בני האדם לראות את השקר כאמת, הוא משמש ח"ו כעין מזוזה על בנין השקר. זהו טפלנו שקר נתנו אחיזה אל השקר ע"י דברים שונים כדי לאמת אותו בעינינו.

העיון תפלה מבאר זאת ע"פ הפסוק (איוב יג, ד) "ואולם אתם מופלי שקר, ומפרש רש"י מחברי דברי שקר" - טופלים מלשון לחבר, "והרמב"ן פירש אתם תוסיפו שקר על הדברים האמיתיים", כלומר יש איזו נקודה של אמת, ואתם מדביקים מסביב הרבה שקר, זו הסכנה בטפלנו שקר, כשמאמתים את השקר ע"י איזו נקודה קטנה של אמת.

טפלנו שקר הוא שורש החטא, הדרך לתיקונו הוא לגלות בתוך עצמנו את השקר. ע"י שנאמת את מעשינו ונקרבם אל האמת.

”וכל הרשעה כעשן תכלה”

אוצר החכמה

גם בתפילת ימים הנוראים יש לנו הגדרה מהו שקר, “וכל הרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ”, אנשי כנסת הגדולה הגדירו זאת כ”עשן”, כשרואים מרחוק ענן עשן סמיך המאפיל על השמש ומחשיכה, מרחוק הוא נראה כדבר גושי, אבל אם נתקרב אליו ונמששו נווכח שאינו גוש, הוא רק עושה רושם של גוש [אמנם גם העשן מורכב מחלקים שונים הניתנים לאבחנה דרך מקרוסקופי אבל הם אינם מחוברים אלא נפרדים], לעת”ל יראו ויוכחו לדעת שהרשעה היתה רק עשן שאין לו שום אחיזה ומציאות כלל, בעוה”ז הרשעה נראית כ”ממשלת זדון”, כי כל עוד יש לשקר אפשרות לפתח תעמולה מסביבו ע”י דמיונות שווא וכזבים, יש לו הכח להשלות כאילו הוא ממשלה עם צבא חזק וכלי נשק משוכללים. אך לעתיד לבוא כשהעולה תקפוץ פיה, הרשעה תכלה כעשן, אז יוכחו לראות שהרשעה היתה רק עשן, אין בה כל ערך ממשי, אין בה כל חיבור ואחיזה כלל.

אם מסתכלים על עוה”ז ממבט האמת אפשר לראות גם עכשיו את השקר בממשלת זדון, אפשר להיווכח שהיא רק כעשן, מעט מן האמת דוחה הרבה מהשקר, כפי שמעט מהאור דוחה הרבה מהחושך, כדברי המסלת ישרים (פרק ג): “תשת חושך ויהי לילה זה העוה”ז שדומה ללילה וכו’ כי הנה חשך הלילה שני מיני טעיות אפשר לו שיגרום לעין האדם, או יכסה את העין עד שלא יראה מה שלפניו כלל או שיטעה אותו עד שיראה לו עמוד כאילו העמוד הוא אדם ואדם הוא עמוד, כן חומריות וגשמיות עוה”ז וכו’. אך אותם שכבר יצאו מן המאסר הזה הם רואים האמת לאמתו ויכולים ליעץ שאר בני אדם עליו”.

”מים גנובים ימתקו”

את דרכי העבודה של היצה”ר ע”י טפלנו שקר נלמד מדברי הגמ’ (נדרים צא:) “ההוא נואף דעל לגבי דההיא אנתתא אתא גברא סליק נואף איתיב בכלאי בבא הוה מחתן תחלי תמן וטעמינן חויא בעא מרי דביתא למיכל מן הנהו תחלי בלא דעתא דאינתתא אמר ליה ההוא נואף לא תיכול מנהון דטעמינן חויא אמר רבא אינתתיה שריא אם איתיה דעבד איסורא ניחא ליה דליכול ולימות וכו’ פשיטא מהו דתימא איסורא עבד והאי דאמר ליה דניחא ליה דלא לימות בעל דתהוי אינתתיה עלויה

מים גנובים ימתקו קמ"ל¹. וכתבו התוס' "מים גנובים ימתקו כדאמר בסנהדרין ניטל טעם ביאה וניתן לעוברי עבירה קמ"ל דנואף אינו יודע זה וניחא ליה דלימות בעל כדי שישאנה בפרהסיא".

אמנם באמת צריך עדיין ביאור מנין לנו שהנואף אינו יודע את הסוד כי מים גנובים ימתקו, ורצונו שהבעל לא ימות ואיך מתירים על סמך זה אשת איש?

ביאר מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל (עי' ממ"א א עמ' 42, ג עמ' 181) שזהו סוד כמוס שהיצר הרע מרמה את בני האדם, שאין האדם מודע לאמת של סיבת תאוותו, עיקר ההנאה היא לא מהמעשה הגשמי, אלא מקושי ההשגה, כשהדבר הוא "מים גנובים" ושואף להשיגו ואומר לעצמו אימתי תבוא הנאה זו לידי אז "ימתקו", אבל באותו רגע שההנאה הגיעה לידו כבר נרגעת תאוותו, כי דבר שהוא בר השגה ופת בסלו אין לאדם הנאה גדולה ממנו. אמנם היצה"ר אינו מגלה סוד זה לאדם שעצם השגת המבוקש זהו עיקר הטעם וההנאה, ואינו מודע שדחיפת תאוותו באה דוקא מקושי השגת ההנאה. זוהי עבודת היצה"ר על האדם – טפלנו שקר, לדמות בעיניו שעצם מעשה האיסור הוא עיקר ההנאה, ולכסות את האמת שעיקר ההנאה היא כשזה מים גנובים ובכל זאת מצליח להתגבר על העיכובים. וכל כך חזק היצה"ר ברמאותו על בני האדם שאינו מודע באמת מהי ההנאה האמתית שלו שמדמה בעצמו שמעשה האיסור הוא עיקר ההנאה, לכן מכח זה מתירים אשת איש לבעלה!

אמת – כסכין לחתוך בו רצונות

עיקר העבודה היא לבדוק את עצמנו היכן אנחנו עומדים, כשרואים שכל ההצלחה של היצה"ר היא מטפלנו שקר – טיוח השקר, מה העצה והתיקון? לגרד את השקר ולפררו לחלקים, ואז לראות ולהיווכח שהכל

1. ההוא נואף שבא לבית אשה, בא בעלה והתחבא הנואף מאחורי מסך שעל פתח הדלת, ששם היו מונחים תאנים, בא נחש וטעם מהתאנים והטיל בהם את ארסו, רצה בעל הבית לאכול מהתאנים ללא דעת אשתו, א"ל הנואף שלא יאכל מהתאנים כיון שטעם מהם הנחש, אמר רבא האשה מותרת לבעלה, כי אם היה עובר הנואף איסור עם האשה היה יותר נוח לו שיאכל הבעל מהתאנים וימות, ויוכל לקחת את אשתו, פשיטא מהו דתימא שבאמת נחוש שהנואף עבר איסור עם האשה, ומה שהזהיר את הבעל שלא יאכל מהתאנים כיון שניחא לו שלא ימות הבעל, ותהיה האשה עליו כמים גנובים ימתקו קמ"ל דלא חוששים לכך.

בנוי על שקר, כפי שכתב רבינו יונה (שע"ת ש"א, י) בענין החרטה "אין התלפתי בעולם חולף עולם עומד לעד לעולם", הקרבתי עולם עומד עבוד מה? עבוד עולם חולף! לראות את הערכים האמיתיים לא לתת ליצה"ר לרמא אותנו לבנות בנינים של שקר!

מו"ר הגר"א גרוסברד אמר בשם הסבא מקלם זצ"ל, אמת זו סכין חדה שחותכת את הרצונות, כלומר, כל רצונות האדם בנויים על שקר ואשליות ללא טעם וערך אמיתי, ואמת היא הסכין שחותכת רצונות אלו, וזאת ע"י ההתכוונות מה הם הערכים האמיתיים.

העבודה היא לחשוב ולהתבונן מה היא אמת ומה הם ערכים אמיתיים, כדוגמת דברי המסילת ישרים (פרק טו) בענין האכילה "שילמד האדם את שכלו להכיר בחולשת התענוגים האלה ושקרו וכו', הנה תענוג המאכל הוא היותר מוחש ומורגש, היש דבר אבד ונפסד יותר ממנו, שהרי אין שיעורו אלא כשיעור בית הבליעה, כיון שיצא ממנה וירד בבני המעים אבד זכרו ונשכח כאילו לא היה, וכך היה שבע אם אכל ברבורים אבוסים כמו אם אכל לחם קיבר", כשתופס את האדם בולמוס אכילה והוא ממלא את תאוותו, זוהי הנאה של רגע אחד! וכך הוא גם בעניני כבוד, אם הזולת מחמיא לו כולו מתמלא גאווה ואם ח"ו מדבר כגנותו הוא אבל וחפוי ראש. האדם צריך לגרד את הטפלנו שקר מעליו, להכיר את האמת של עצמו, מה הם הערכים האמיתיים ואילו ערכים שייכים לטפלנו שקר - טיוח השקר, אז יזכה להשתמש באמת כסכין לתתוך בה את הרצונות המדומים - חיי השקר.

ענוה

אוצר החכמה

אח"ח 1234567

★ "לבלתי רום לבבו מאחיו"

אח"ח 1234567

★ "ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך"

אח"ח 1234567

★ הגאווה – מרידה במלכות שמים

★ הגאווה שורש לחטא לה"ר וצרות עין

★ הקושי בהשגת מידת הענוה

★ חכמה – שורש עיקרי לגאווה

★ גאווה – שפל רוח

אח"ח 1234567

★ הרגלי המעשים לקניית הענוה

★ קניין הענוה – התבוננות

★ "הוי דן את כל האדם לכף זכות"

★ ראיית מעלת חברו

★ ענוה – התקרבות להשי"ת

★ ענוה בסיס לקניין התורה

★ התועלת במעלת הענוה – בעוה"ז

★ ענוה שורש המלכות

פתיחה

לעבודת הענוה

בבואנו לדבר בחיוב מעלת הענוה ובשלילת הגאווה, מהחובה להקדים ב' נקודות.

א. המסילת ישרים (פרק ג) כותב בענין הזהירות, שהאדם צריך לעשות שני חשבונות: א. מהו הטוב האמיתי שיבחר בו ומהו הרע האמיתי שינוס ממנו, ב. לבדוק את עצמו על המעשים אשר הוא עושה, האם הם מכלל הטוב או הרע. החשבון הראשון לבחון מהו הטוב ומהו הרע, הוא קל יותר מהחשבון השני שהאדם יבדוק את עצמו ואת מעשיו להיכן הם משתייכים, האם הם מכלל הטוב או הרע, כיון שבחשבון זה יש לאדם את הנגיעות האישיות, מה לשייך ממעשיו לחלק הטוב ומה לשייך ממעשיו לחלק הרע.

אחד הענינים שקשה ביותר לבחון - גם ע"פ החשבון הראשון - מהו הטוב האמיתי ומהו הרע האמיתי, היא מידת ה"גאווה", כיון שחשבון זה נוגע לבנין האישיות של האדם עצמו, דהיינו, כשיבוא לבדוק מהו הטוב ומהו הרע, הלא בהבחנה זו כלולות גם נגיעותיו האישיות, ובפרט שבמידה זו הנגיעות הן חזקות ביותר, כי מלבד עצם הרצונות שלו, הוא גם מודד את ערך הטוב והרע - הן של הזולת והן של עצמו - לפי ערך עצמו, ואדם הנגוע בגאווה קשה לו להחליט מהו הטוב האמיתי ומהו הרע האמיתי, כיון שבזה הוא כבר נותן ציונים לעצמו, היכן הוא עומד בבחינת הטוב ובבחינת הרע.

ב. שמעתי מאחד מגדולי בעלי המוסר שאמר שכיום לא כדאי לעבוד עם בחורים צעירים לדבר על החיוב במידת הענוה ושלילת הגאווה, כי אם "יקצו להם את הכנפים" עלולים הם לצנוח ממקום גבוה ולהשבר, כאשר יווכחו לראות איזה ערך אפסי האדם נותן לעצמו, אלא אדרבה, צריך לעודדם ולחזקם, ויותר מכך, מותר גם להכניס בהם קצת את יצר ההתבלטות בדברים המותרים, "כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי", שיביא להם את הקנאת סופרים לעליה בתו"ש.

אמנם ודאי אברכים בני תורה שכל שאיפתם היא לעלות בתורה ועבודת ה', מהחובה לדבר ולעסוק בענין זה, ואדרבה, אם יסתכל האדם ויתבונן ממבט של אמת בשלילת הגאווה זה יתן את הדחיפה לעליה בעבודת ה', כשיווכח לראות שהעבודה על מידה זו מעמידה אותו במקומו הנכון. רק אדם שחי באשליות, אם נוטלים ממנו את אשליותיו הוא יכול להשכר, אולם אדם ששאיפתו היא לחיות ממבט של אמת הריהו מודע לכך שזוהי עבודת ה' שלו, ממילא כאשר יעמיד את עצמו במקום הנכון ובצורה הנכונה, זה יוסיף לו כח וחיזוק ועליה בעבודת ה'.

אח"ח 1234567

אח"ח 1234567

ועד א

"לבלתי רוס לבנו מאחיו"

- א -

הגאווה מדה מגונה ונמאסת אצל האלוקים

גאווה היא אחת מהמדות שנאמר עליה איסור מפורש בתורה. ידועים דברי הרח"ו בתחילת ספרו "שערי קדושה" (ח"א, ש"ב), המבאר מדוע המידות לא מוזכרות בתורה בכלל תרי"ג המצוות (פרט למידות בודדות), הרי פגם המידות קשה יותר מהעבירות עצמן, וכותב: כיון שהמידות הן עיקרים ויסודות התורה, לכן לא נמנו בכלל תרי"ג המצוות התלויות בנפש השכלית.

מידת הגאווה היא אחת המדות שאיסורה מוזכר ומפורש בתורה (ע"פ הרבה דעות מהראשונים), כנאמר אצל המלך (דברים יח, כ) "לבלתי רוס לבנו מאחיו".

וכתב הרמב"ן: "נרמז בכאן בתורה איסור הגאות, כי הכתוב ימנע המלך מגאות ורוממות הלב, וכש"כ האחרים שאינן ראויים לכך, כי בראוי להתרומם ולהתגדל יזהירנו להיות לבבו שפל ככל אחיו הקטנים ממנו", התורה הזהירה במיוחד את המלך, כיון שהוא ראוי להתגדל ולהתרומם מעל כולם, שהרי זוהי חובתו של המלך "שתהיה יראתו עליך", וכש"כ שהאיסור נאמר גם על אחרים.

"כי הגאווה מדה מגונה ונמאסת אצל האלוקים אפילו במלך, כי לה' לבדו הגדולה והרוממות ולו לבדו התהלה ובו יתהלל האדם". הרמב"ן מדגיש בדבריו שמידה זו מאוסה אצל השי"ת כמש"כ (משלי טז,ה) "תועבת ה' כל גבה לב", לא כתוב "תועבה כל גבה לב", שלמה המלך מדגיש שגבהות הלב היא "תועבת ה'". מדוע המיאוס דוקא להשי"ת? מסביר הרמב"ן "כי לה' לבדו הגדולה והרוממות ולו לבדו התהלה". וכך הוא כותב באיגרת לבנו "ועתה בני דע וראה כי המתגאה בלבו על הבריות מורד הוא במלכות שמים, כי מתפאר הוא בלבוש מלכות שמים שנאמר 'ה' מלך גאות לבש'... ואיך מתפאר בכבוד קונו", א"כ המשתמש בכגדי המלך הרי הוא מועל במלך, ומאוס אצל המלך.

אוצר החכמה

"בזאת יתהלל המתהלל"

אוצר החכמה

הרמב"ן מוסיף עוד פסוק על הענין ש"בו יתהלל האדם", "וכתיב (ירמיה ט,כג) כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי".

ספר יצירה

אמנם צ"ב, תחילה כותב "כי לה' לבדו הגדולה והרוממות ולו לבדו התהלה", ולכן אין לאדם להתהלל כלל במעלות שיש לו, ואילו אח"כ מוסיף "ובו יתהלל האדם", הרי שמותר לאדם להתהלל במה שיש בו, וכמו שהביא את הפסוק "כי אם בזאת יתהלל המתהלל".

אוצר החכמה

מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל דייק בלשון הפסוק מדוע כתוב "כי אם בזאת יתהלל המתהלל" היה צריך לומר "כי אם בזאת יתהלל השכל וידוע אותי" ומהי התוספת "המתהלל". והסביר, כי טבע האדם הוא להתהלל כל אחד בעבודתו, אף הבלן במרחץ מתהלל בעבודתו שאין אחר יכול לעשותו, וכך כל אחד מתהלל במה שהוא, וזהו שהנביא אומר, שאל לו לאדם להתהלל כלל, אך אם בכל זאת הוא מתהלל הרי שיתהלל ב"השכל וידוע אותי", כהמשך הפסוק "כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי". א"כ גם להתהלל ב"השכל וידוע אותי", במעלות רוחניות, גם זאת האדם צריך להרחיק מעצמו, א"כ צ"ב דברי הרמב"ן, כשמדבר על ענין הענוה מצד אחד כותב שלה' לבדו הגדולה והרוממות, ומאידך "ובו יתהלל האדם" שמותר לאדם להתהלל במעלותיו.

אמנם הרמב"ן בקוצר דבריו הניח לנו יסוד גדול בעבודת ה', ונדייק את דבריו "כי לה' לבדו הגדולה והרוממות ולו לבדו התהלה, ובו יתהלל האדם", מה כוונתו "בו יתהלל"? כלומר, שהאדם לא יתהלל גם לא במעלות הרוחניות שלו, אלא אך ורק "בו - בהקב"ה - יתהלל".

מתנאי העבדות לשייך את הכל להשי"ת

[12.34567]

נבין את דבריו ע"פ דברי חובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג, חשבון השביעי).

"חשבון האדם עם נפשו לאֱלֹקִיו בתנאי העבדות, ושיקבל על עצמו חובות האדנות לבוראו וכו', ויחשוב עם נפשו עליהם בעת שיכיר התמדת מובות הבורא יתב' עליו", ככל שיחשוב עד כמה שהוא מקבל את טובות השי"ת עליו, כך ירגיש את חובתו שלו להיות עבד ה', "בהזמינו תועלתיו וחמלתו עליו, והספיקו כל הצריך לו מן המזון תדיר וכו', והועילו בחכמה ובשכל ובכינה, ינהיג בהם עניו, וידע חובות אֱלֹקִיו עליו", כמה הוא חייב בעבדות להשי"ת, "ועיקר הכל בהשלמת תנאי העבדות, וביחדו אֱלֹקִיו באדנות בלב שלם ונאמן", אינו משייר דבר לעצמו, הכל הוא משייך להשי"ת, שכולם הם אמצעים לעבודת ה', "ובזה תהיה אהבתו באֱלֹקִיו שלימה, ואהבת אֱלֹקִיו בו", כפי מה שהוא מוסר את הכל לעבודת ה' כך תהיה שלימות אהבתו להשי"ת ומאידך אהבת השי"ת אליו, "כמו שאמר הכתוב (דברים כו, יט) את ה' האמרת היום וה' האמירך היום", עד כמה שאדם בוחר בהקב"ה, שכל מה שיש לו וכל מה ששואף אליו הכל מהקב"ה, באותה מידה הקב"ה בוחר בו.

גדולת העבד כפי גדולת אדוניו

"והטעם בזה, כי ידוע שגדולת העבד ויקר מעלתו אצל בני אדם הם כפי גדולת אדוניו בין האדונים", גדלות העבד נמדדת לפי גדלות אדוניו, אינו דומה עבד מלך לעבד אדם פשוט, אף עבד המלך משתייך למשפחת המלוכה, והכבוד שרוחשים לו אינו מכוון אליו באופן אישי אלא מחמת תפקידו בבית המלוכה הוא כחלק מאישיות המלך, וכן להיפך כשפוגעים בו הרי היא כפגיעה בכבוד המלך, "וכפי בחירת האדון בו והקרבתו אותו", מידת הקירבה שמקרב האדון את העבד היא בהתאם למידת הקירבה והיחס שהעבד מקרב את עצמו אל אדוניו, ולפי"ז גם עולה גדלות וחשיבות העבד, "ולפי ששם הבורא יתעלה גדול ועליון על כל עליונים אצל כל הגוים כמש"כ (מלאכי א, יא) כי ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי בגוים, והיה הקרוב אליו בכל העמים והמיוחד בעבודתו מהם עם בני ישראל, היה בדין שתהיה מעלתו ותפארתו על שאר העמים כפי זה, ומעם כי שם ה' נקרא עליון הוא שקראנו עם ה', ועם אֱלֹקִים, וכהני ה', ומשרתי ה', ועבדי ה', ובני ה', והדומה לזה ממלות הסגולה והבחירה", אין

אלו סתם כינויי שמות גרידא, אלא אלו הם כינויים לפי הקורבה של עם ישראל אצל הקב"ה, וכיון שאנו עבדי ה' ועם ה' לכן: "אבל יוראו ממך" הוא לכבוד הבורא ומוראו כמו שנאמר (ירמיה י, ז) מי לא יראך מלך הגוים", מצד הכרת מלכותו, "וכמו שאמר הכתוב במה שאנו עתידים - לעת"ל - להגיע אליו מהתקרב אל הבורא והתיחדנו בעבודתו (ישעיה מד, ה) זה יאמר לה' אני והתחלפות ערכם אצל הבורא כפי התחלפות מעלותם בקרבתם אליו ועבדם אותו", כפי גדלות השי"ת וקרבתם אליו כך תהיה מידת ההכרה בעבדי ה'.

סיכום דבריו: תפקיד האדם להיות עבד ה' דלית ליה מגרמיה כלום, ואין לאדם גדולה יותר מאשר להיות עבד ה' - עבד המלך, שעיי"ז זוכה אף הוא לקבל יקר וכבוד, כיון שאף הוא משתייך למלך, נמצא א"כ ע"י שהאדם נותן את כל אשר לו להשי"ת ומשייך את עצמו אל השי"ת אינו מפסיד מאומה, ואדרבה אין לך תועלת גדולה מלזכות להיות עבד השי"ת - עבד המלך.

"ובו יתהלל האדם"

ע"פ דברי החוה"ל גבין היטב את כוונת דברי הרמב"ן בקוצר דבריו, כי לה' לבדו הגדולה והרוממות ולו לבדו התהלה" כל הגדולה היא רק להקב"ה, "ובו יתהלל האדם" אין הכוונה שהאדם יבנה במה לעצמו, דהיינו שיתהלל במעלות הרוחניות שלו, שאף זו היא התהללות אסורה, אלא ההתהללות היא בכך שזכה להיות עבד ה', וזאת ע"י שהוא מתבטל ומבטל כל ערך עצמי, בזה הוא זוכה להיות עבד המלך, והכבוד שנותנים לו הוא מעין הכבוד הניתן למלך עצמו.

זהו גם הביאור בפסוק "אל יתהלל חכם בחכמתו וכו' כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי", ע"י שהאדם יודע שאין לו חפץ אחר אלא רק "השכל וידוע אותי", עשיית רצון השי"ת בלבד, שזהו ענין "וידוע אותי", להתקרב אל הקב"ה (ידיעה מלשון קירוב וחיבור). זהו השבח של האדם עצמו ש"בזאת יתהלל המתהלל" - שהוא עבד השי"ת.

נמצא א"כ, כשאדם עובד על ענוה והתבטלות לפני הקב"ה, ככל שהוא יבטל יותר את ערכו האישי, ע"י זה הוא ירויח יותר ויותר, כשמגדיר את עצמו כעבד ה' ומשייך את עצמו אל השי"ת, כך לעומת זה הוא זוכה לקרבת המלך - השי"ת - אליו.

ועד ב

אוצר החכמה

"לבלתי רום לבבו מאחיו"

- ב -

1234567
החיות

רבינו יונה (שערי תשובה ש"ג, לד) מפרש אף הוא כדברי הרמב"ן שאיסור הגאווה מפורש בפסוק: "לבלתי רום לבבו מאחיו (דברים יז, כ), הוזהרנו בזה להסיר מנפשנו מידת הגאווה, ושלא יתגאה הגדול על הקטן", באופן טבעי מושרשים בנפש האדם השאיפה והדחף להתבלטות וגאווה, והעבודה היא "להסיר מנפשנו מידת הגאווה".

"בשבילי נברא העולם"

השאיפה הזו שהושרשה בנפש האדם ודאי שהיא לא לצורך השלילה אלא לצורך הקדושה שבה, כדי שישתמש בה כדבר חיובי לעבודת ה' בבחינת "ויגבה לבו בדרכי ה'" (דה"ב יז, ו). הרי "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם" (סנהדרין לז,). כשחז"ל אמרו "חייב לומר" אין כוונתם לאמירה בפה גרידא, אלא שכך היא חובת האדם להרגיש ולחיות עם הכרה זו שהקב"ה ברא את העולם בשביל כל יחיד ויחיד, כל אחד הוא מהוה סיבה שלימה בשביל בריאת העולם כולו, וכפי שהגדיר זאת מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל כל אחד ע"י עבודת ה' שלו יכול למלא את כל העולם בתוכן ותכלית, והיה כדאי להקב"ה לברוא עולם שלם עם כל פרטי הפרטים שיש בו - השמים וכל אשר בהם הארץ וכל אשר בה - בשביל עבודת ה' של היחיד. א"כ כמה אחריות מוטלת על כל אחד ואחד להרגיש את החיוב ולחיות בהכרה זו: העולם נברא בשבילי!

זהו גם מה שאמר הלל (אבות א, יד) "אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני", אם אני לא אמלא את העבודה המוטלת עלי מי יעשה עבודה זו, ובשביל המיוחדות של העבודה המוטלת רק עלי נברא העולם. והרי אִמְרָה זו אמר הלל שאמרו עליו בגמ' (שבת ל:): "לעולם יהא אדם ענותן כהלל" (כפי שהאריכה הגמ' מכמה מעשים שקרו עמו שראו בהם את גודל ענוותנותו), מצד אחד צריך להרגיש את האחריות של עבודת ה' "אם אין אני לי מי לי", בשבילי נברא